

MAGYAR JUHÁSZAT

ÉS KECSKETENYÉSZTÉS

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság

23. évfolyam
2014/1

DR. B. CSÁK ISTVÁN – NOVOTNINÉ DR. DANKÓ GABRIELLA
DR. OLÁH JÁNOS

Magyar merinó és lacaune bárányok
üst-vizsgálata egy biharnagybajomi juhtenyészetben

..... II–VII

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: **Bátor Árpád**, A JUH TERMÉKTANÁCS ELNÖKE, **Dr. Jávor András**, EGYETEMI TANÁR, ELNÖKSÉGI TAG,
Dr. Kukovics Sándor, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ, JUH TERMÉKTANÁCS
Dr. Békési Gyula, **Dr. Mucsi Imre**, EGYETEMI TANÁR, • Szerkesztette: **Avar László**

Magyar merinó és lacaune bárányok üstvizsgálata egy biharnyagybajomi juhtenyésztésben

Magyarország juhállománya 2011-ben 1,081 millió, juhhús termelése a FAO adatai alapján 968 tonna volt. A hazai vágóhídi kapacitások hiánya miatt nem feldolgozott húst, hanem élő állatot – kissúlyú bárányt – exportálunk, az ország legfontosabb és napjainkra kizárólagos piaca Olaszország. A jól szervezett piac, az állandó piaci szereplők ellenére a felvásárlási árak jelentősen ingadoznak, mind éven belül, mind az egyes éveket tekintve.

A hazai juhtenyésztés jelentőségére jellemző, hogy termékeinek részesedése a mezőgazdasági termelésből mindössze 1%, de a vágójuh és juhhús nettó devizabevétele számottevő, összege évente meghaladja a 8 milliárd forintot.

Mivel a juh nem olyan szapora, mint a sertés vagy a baromfi, ezért nagyon fontos, hogy a megszületett bárányokat minél eredményesebben és gyorsabban tudjuk a piaci igényeket kielégítő súlyúra hizlalni. Ehhez nemcsak a takarmány- és energiaárakat kell figyelembe venni, melyek folyamatosan emelkednek, hanem az egyes juhajták genetikai tulajdonságait is, például: hízékonyság, választási alomnagyság, szaporaság, választáskori alomtömeg. A takarmány- és energiaárak, illetve egyéb költségek folyamatos emelkedése felveti az extenzív fajták tartásának és tenyésztésének igényét is. Ugyanakkor a juhhús piac bővülésével egyre nő a konkurencia, tehát csak nagyon jó minőségű áruval lehet megtartani a fogyasztókat. Ezért fontos, hogy kísérleti körülmények között is megismerjük a

Magyar merinó juh fajta

Magyarországon tenyésztett juhajták érték-mérő tulajdonságait. Cikkünkben ehhez a célkitűzéshez két genotípus, a magyar merinó és a lacaune törzstenyésztésében, azonos körülmények között tartott bárányok hízékonyságát vizsgáljuk.

A juhtartás eredményességének záloga a következetes tenyésztőmunkára alapozott szakosítás és fajtaátalakító-keresztelés. Minél jobb egy juhajtá egyedeinek takarmányértékesítő képessége és hízékonysága,

Lacaune juh fajta

annál alacsonyabb a takarmány- és energiaköltség a hizlaláson, így annál több eredményt képes termelni a juhászat.

A vizsgált juhászatban az árutermelő tenyésztés anyai vonalát a magyar merinó x lacaune F₁ egyedek adják. E keresztelési munkának köszönhetően megnövekedett az alomszám, az anyák termelt tejmenyisége nőtt, a több tej pedig magasabb báránykori súlygyarapodást eredményez-

zett. Nőtt a választáskori súly, és ezzel egyetemben a hízékonysági mutatók is javultak.

A merinó a magyar juhtenyésztés alapfajtájának tekinthető, mind a törzstenyésztésben (20 000 anyajuh), mind az árutermelésben (815 000 anya) a legnagyobb létszámot képviseli (a teljes juhállomány mintegy 87%-a, a törzskönyvezett juhállomány 49%-a magyar merinó). Átlagos magyarországi tartási és takarmányozási körülményeket figyelembe véve a fajta megfelelő szaporulati eredményekkel, jó anyai tulajdonságokkal rendelkezik. Törzskönyvezett állományokban a legutóbbi öt évben a száz ellésre jutó bárányszaporulat 130% körül alakult, de sok tenyésztésben elérik a 160–170%-ot is. Szokták mondani, hogy igénytelen, mert mostoha körülmények között is termel, de csak jó tartási és takarmányozási viszonyok mellett várható el nagyobb termelés. A fajta nagy erénye, hogy az év bármely szakaszában üzethető, így a nagyobb haszon elérése érdekében programozható a bárány előállítás a három fő értékesítési időszakra (húsvét, ferragosto, karácsony). Fajtatiszta tenyésztésre és keresztelésre egyaránt javasolt. Magyarország minden részén tenyésztik, a legfőbb elterjedési területe az Alföld. A fajta ugyan eredetileg vegyes, kettős-hármas hasznosítású, jelenleg azonban, és várhatóan a közeljövőben, fő haszonforrásnak a hústermelést kell tekinteni, ezért elsősorban a szaporaság és báránynevelő képesség javítása a cél. (MJKSZ, 2012).

A lacaune juhajtá 1981-ben került

Magyarországra. A fajtát 1847-ben törzskönyvezték először, de erőteljes, dinamikus genetikai fejlesztése csak az 1950-es évek végén kezdődött (Jávor, 2006). Az elnevezés a Lacaune-hegység középső részén elhelyezkedő megye székhelyéről, Dél-Franciaországból származik. Kiváló és megbízható kettős hasznosítású fajta, jellemző a magas tejsír- és tejfehérje-tartalom, a bárányok napi testtömeg-gyarapódása és a carcass minősége jó, a hús színe és állaga a fogyasztói ízlésnek megfelelő. Mivel a fajtában a tej- és hústermelő képesség ideális módon egyesül, felhasználásával félintenzív tejelő, illetve tej- és hústermelő állományok kialakítása lehetséges, illetve már kialakított tejelő konstrukciókon felhasználva a tejelő képesség csökkentése nélkül alkalmas az utódok piacképességének javítására, keresztező partner biztosítása a hazai áruterrelő állományok számára. Kiválóan alkalmas jó báránynyelő képességű anyai populációk kialakítására, kielégíteni a hazai, illetve külföldi tenyészállatigényeket, a hazai törzsalományok részére kiemelkedő minőségű apaállatokat előállítani (MJKSZ, 2012). Hízalásban a lacaune bárányok elérik, illetve meghaladják a 300–320 g napi gyarapodást, s vágási húskitermelésük 46–48%. A fajta használata tehát a minőség javítása érdekében indokolt.

Növendékjuhok takarmányozása

A tenyészjerkék és hízobárányok energia- és fehérjeszükséglete fiatalabb korban abrak kiegészítéssel, később jó minőségű szalás- és tömegtakarmányokkal is fedezhető. Ha az energiaszükségletet fedezzük és jó minőségűek a felhasznált takarmányok, úgy az MFE (energiafüggő metabolizálható fehérje) és az MFN (N-függő metabolizálható fehérje) mennyisége rendszerint nem korlátozó tényező. Kis fehérjetartalmú takarmányok etetésekor az MFN korlátozó tényező lehet, ami NPN anyagok vagy extrahált darák bevonásával kiküszöbölhető. Növekvő juhoknál kerülni kell a negatív bendőbeli fehérjemérleget, enyhén pozitív fehérjemérleg a kívánatos.

A 4 kg legelőfü bőségesen fedezi a szükségletet mind energiából, mind pedig fehérjéből. Mivel a kérődzők energiafelvételét az energiaszükséglet jelentősen befolyásolja, valószínű, hogy a legelőfü-fogyasztás a kalkulálnál kisebb lesz. A legelő 4 kg fűfogyasztás esetén duplán fedezi a metabolizálható fehérjeszükségletet, fehérjetöbbletről ugyanakkor mégsem beszélhetünk, hiszen a bendőbeli fehérjemérleg enyhén negatív, azaz a rendelkezésre álló fehérjemennyiség közel optimális.

A bárányhízalás alapelvei

A juhhústermelés mennyiségének növelésében nem vagyunk abszolút versenyképesek a nagy juhtartó országokkal (Ausztrália,

Új-Zéland stb.), jó minőségű, fiatal bárányokkal azonban növelhetjük juhtartásunk eredményességét a piacokon. A minőségi igény, valamint az árbevétel szerkezetének eltolódása a hús javára felvetette a korszerű hízalási technológiák kialakításának szükségességét és az ennek megfelelő tápok összeállítását, gyártását. A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején alakultak ki nálunk az expressz pecsenyebárány-hízalási technológiái és a szükséges korszerű tápok. Ezek tették lehetővé, hogy nem maradtunk el a fejlett juhtartó országok eredményeitől. Az előző időszak hízalási eredményeit fajlagos mutatókban, napi testtömegtermelésben mintegy 50%-kal múlták felül az új takarmányozási rendszerek. Nemcsak a táp-receptúrák szakszerűbb összetétele jelentett változást, hanem az adagolás módja, az elhelyezési körülmények, és hatásuk volt a fajtában jelentkező genetikai előrehaladásnak és a keresztezéseknek is.

Bárányhízalás

A bárányok vagy 2–2,5 hónapos korban tejesbárányként kerülnek vágásra vagy rövid ideig tartó intenzív hízalással úgynevezett pecsenyebárányt állítunk elő. A kos- és jerkebárányokat egyaránt körülbelül 4 hónapos korig hízalják, amely időre 27–30 kg-os végsúlyt érnek el. A bárányok abrak-takarmánya korábban 10–20 százalék növényi lisztet, répaszeletet is tartalmazott, az utóbbi évtized tapasztalatai szerint azonban a koncentráltabb tápokkal nagyobb gyarapodási eredmények érhetőek el (Schmidt, 1995). Kedvező, ha a bárányok minimális mennyiségű szalastakarmányhoz is hozzájutnak. Az alábbi példán azt mutatjuk be, hogy hogyan alakul egy jól bevált összetételű táp etetésekor a bárányok táplálóanyagellátása.

A hízaló báránytáp összetétele:

- Kukorica 78,5%
- Extrahált szójadara 8,5%
- Lucernaliszt 6,5%
- Melasz 3%
- Karbamid 0,7%
- Premix 2,8%

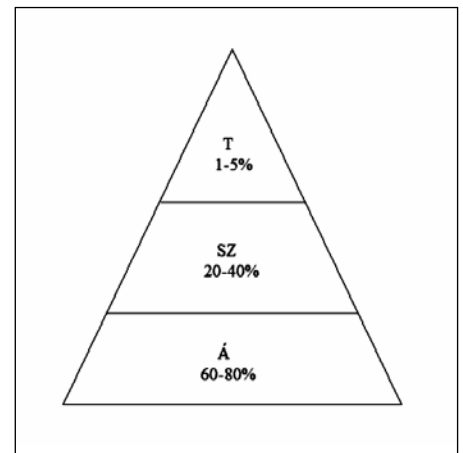
A fenti takarmányadag a közepes ráma-jú kosbárányokat 300 g gyarapodásra teszi képessé. Kísérleteinkben e táppal és a fenti takarmányfogyasztással átlagosan 314 g súlygyarapodást értünk el, ami azt jelenti, hogy a kísérletekben a bárányok takarmány-értékesítése valamivel jobb volt az átlagosnál. Az új fehérjeértékelési rendszer szerint a bárányok MF (metabolizálható fehérje) szükséglete 300 g-os gyarapodás esetén 125 g. Az elfogyasztott takarmányadag fehérje-értékét az MFN mennyisége határozza meg. A 127 g-os MFN tartalom éppen fedezte a szükségletet. A fehérjemérleg -10 g, azaz negatív. A tapasztalatok arra utalnak, hogy a fehérjemérleg a bárányhízalásban 0 vagy enyhén pozitív, illetve enyhén negatív egyaránt lehet. A pontosításhoz további vizsgálatokra van szükség (Schmidt, 2000).

A tenyésztés integrációjának hazai lehetőségei

A tenyésztési piramis (1. ábra) a törzs, a szaporító- és áruterrelő állományok egymásra épülésének lehetséges módját mutatja meg.

A nucleus-, azaz elit tenyészetek kialakításával a kultúrfajták közül különösen a lassú nemzedékváltású állatfajok – így a juh is – csekély h^2 értékű tulajdonságaiban remélhetünk gyors genetikai javulást.

A nucleus fogalma kettős: egyrészt igen hatékony tenyésztési programot, másrészt roppant erős szelekciós nyomással kialakított és nemzedékről nemzedékre gyors ütemben továbbjavított, nagyteljesítményű törzsállományt értünk alatta.

1. ábra: Tenyésztési piramis (T= törzs-(nucleus-) állományok; SZ= szaporítóállományok; Á= áruterrelő állományok)

A nucleus- vagy törzsállomány lehet nyitott vagy zárt. Zárt nucleus esetében kívülről – más állományból – se hím-, se nőivarú egyed nem jöhet a tenyészetbe. A kiválogatást és a szelekciót a zárt állományon belül végezzük. A nyitott nucleus esetében lehetőség van új gének behozatalára a szaporító- vagy az áruterrelő állományokból is.

A hazai merinóállományokban az ún. anyai tulajdonságok területén sürgős előrelépésre lenne szükség. Az éven át jelentkező ivarzás és fogamzás, a szaporulati arány és a tejelőképesség növelése terén gyors javulást lehetne elérni, ha a szaporítótelepek állományából a kiemelkedő teljesítményt mutató egyedeket a nucleusnyájukba – kosnevelő anyák közé – tennénk.

A törzstenyészetek (nucleuspopulációk) a szaporító- és az áruterrelő állományok kapcsolata a következő lehet:

- A nucleustenyészet közvetlenül látja el apaállatokkal (vagy spermával) a szaporító-, áruterrelő gazdaságokat, így az apaállatok tenyészértéke közvetlenül és széles körben érvényesül a felhasznált üzemek állományainak haszonértékében.
- A nucleustenyészet és az áruterrelő üzem közé szaporítótelepek iktatódnak, és ezek

látják el apaállatokkal az árutermelő telepeket. Erre elsősorban akkor van szükség, ha nagy létszámú apaállattal lehet megoldani az árutermelést, és pl. mesterséges termékenyítést nem alkalmaznak.

- A nucleustenyészet és az áruterelés közé olyan szaporító-üzemek iktatódnak be, amelyeket hím- és nőivarú tenyészállatokkal egyaránt ellát a törzstenyészet. A szaporítóüzemek ugyancsak mindkét ivarból tenyészállatokat bocsátanak az árutermelő üzemek rendelkezésére.
- Ez az előző változattól abban tér el, hogy a szaporítóüzemekből csak nőivarú állomány jut az áruterelő gazdaságokba, míg az apaállatokat (vagy spermát) közvetlenül a nucleustenyészetből kapják.

Azt, hogy adott esetben melyik változatot célszerű megvalósítani, sok más tényező mellett alapvetően a gazdasági és közgazdasági feltételek határozzák meg. Genetikai szempontból természetesen nagyon lényeges, hogy minél közvetlenebbül hat a nucleuspopuláció kiváló tenyészértéke az áruterelő szférára, annál hatékonyabb a nemesítés, hiszen annak értékét végeredményben a végtermék populáció dönti el. Ilyen megfontolásból, a juh ágazat jelenlegi helyzetét figyelembe véve, a 4. változat megvalósítása jelenthetné az ágazatban a leggyorsabb előrelépést.

A telep és az állatállomány bemutatása

A juhászat Hajdú-Bihar megye déli részén, Biharnagybajom község határában, a Lékatanyán található.

Az állatállomány három részből áll: Magyar merinó törzstenyészet:

anyajuh	171 db
jerke	34 db
kos	5 db
növendék kos	21 db

Lacaune törzstenyészet:

anyajuh:	118 db
jerke:	28 db
kos:	6 db
növendék kos:	14 db

Áruterelő állomány:

magyar merinó és magyar merinó x lacaine F ₁	
anyajuh:	273 db
jerke:	77 db
kos:	6 db

Az anyaállomány hasznosítása kettős, mivel a bárányelőállítás és tejtermelés is fontos szerepet játszik.

Egyéb természetes mutatók:

ellési %:	128%
választási %:	124%

Báránykori napi súlygyarapodás:	
magyar fésűs merinó	375 g/nap
lacaine	424 g/nap
Tej (fejtés: 11 hetes választás után 100 napig):	128 l/laktáció
Gyapjú: magyar merinó	4,88 kg
lacaine	2,45 kg

Takarmányozástechnológia

Az anyajuhok takarmányozása nyáron legeltetésen alapul (szelénnel, mikroelemekkel és vitaminokkal kiegészített nyalósó ad libitum), télen abrak (szemeskukorica: 0,5–0,7 kg/egyed/nap), lucerna szenázs (1 kg/egyed/nap), réti széna (1–1,5 kg/egyed/nap), jó minőségű alomszalma és ad libitum nyalósó.

A termékenyítő-időszak előtt flushingot alkalmaznak, az anyajuhok plusz 0,2–0,3 kg rozst, a kosok plusz 0,3–0,4 kg zabot kapnak naponta fejenként.

A bárányok születéstől a 2–3. hétig anyatejet kapnak, a 3. héttől anyatej + indító báránytáp ad libitum, a 4–5. héttől nevelő báránytáp ad libitum, jó minőségű réti széna és ad libitum nyalósó. A növendékjerkék és -kosok a kifejlett egyedek takarmányadagjának 70–80%-át kapják.

Üzletési időszakok

A törzstenyészetben háremszerű párosítást folytatnak, 1 koshoz 35–45 egyedileg kiválasztott anyajuh van osztva 6 hétig. Fontos, hogy minden törzstenyészetben született báránynak ismert legyen az anyja és az apja. Az áruterelő állományban vad párosítást folytatnak, melyek során a nyájba engedik a kosokat 6 hétre.

A juhászatban sűrített elletést folytatnak, ezt az is segíti, hogy a magyar merinó és lacaine fajta is aszezonálisan üződik.

A báránypiacon karácsony, húsvét és ferragusto az a három időszak amikor a bárány ára a legmagasabb, ezért az üzletek ütemezése a következő a két csoportra osztott állományban:

I. csoport	12.15.–01.30.
II. csoport	04.15.–05.30.
I. csoport	08.01.–09.15.
II. csoport	12.15.–01.30.

Tenyésztési irány

A juhászatban a magyar merinó és a lacaine után a blonde d' Massif Central a harmadik fajta, melyet törzstenyészítésbe kívánnak vonni. Az áruterelő tenyészetnek is fontos szerepe van a gazdaságban, melynek alapja a magyar merinó x lacaine F₁ anyai vonal és végáru előállítás céljából a hústípusú blonde d' Massif Central kosokat használnak. A született bárányokat nagyszúlyú expressz pecsenyebáránnyként értékesítik elsősorban a francia, másodsorban az olasz és török piacon.

Elérni kívánt célok az árubárány esetében:

1. egységes, jó minőségű bárány,
2. növekvő súlygyarapodás,
3. javuló takarmányértékesítés,
4. heterózishatás kihasználása,
5. vágóérték növelése.

A fajta és egyéb tényezők hatása a hizlalás eredményességére

A fajta döntően befolyásolja a hizóbárányok hizlalási paramétereit: a napi testtömeggyarapodást, a fajlagos tápfelhasználást, meghatározza a gazdaságos hizlalási végtömeget stb. A fajtától függően kell megválasztani a tápot, illetve annak energiataralmát, valamint a vágási testtömeget. A magyar merinó jerkebárányok gazdaságos hizlalási végtömege 26–28, a kosoké 31–32 kg. E fajta hizlalását tehát megfelelő testtömeghatárok között célszerű befejezni. A jelenlegi árak mellett még ennél nagyobb testtömegben is jövedelmező ugyan a hizlalás, de ilyenkor nagy problémát jelent, hogy a fejlettebb bárányok fokozott zsírbeépítése olyan mértékben rontja a hús minőségét, hogy eladási problémákat okozhat. A nyugati piac csak annyi faggyút szeret az állaton, amennyi szállítás közben feldolgozódik, illetve a vágás után megvédi a húst a kiszáradástól.

A jelenlegi fajták közül a suffolk, a korábban kipróbált berrichon du cher, valamint a texel alkalmas nagy testtömegre való hizlalásra, jó minőség mellett.

A táp hatása a hizlalás eredményeire

A bárányhizláló táp összeállításakor a következő főbb szempontokat kell figyelembe venni:

- a még csekély emésztőképességű fiatal (5–10 napos) bárány nagyobb igényét éppúgy kielégítse, mint a 90–120 napos bárányokét;
- monodiéta esetén a táp megfelelő mennyiségű nyersrostot, ballasztot is tartalmazzon, amely a pár napos és a 90–120 napos hizóbárány számára egyaránt megfelelő;
- minél gazdaságosabb termelést, jó fajlagos mutatókat, gyors elkészülést, jó húsminőséget stb. tegyen lehetővé.

A bárányok növekedése közben természetesen változik a takarmánnyal szemben támasztott igényük is. Csökken a fehérjeszükségletük, és egyre kevésbé érzékenyek a fehérjék aminosav-összetételére. Ez az elő-gyomraik fejlettségével függ össze. Az életkorral változó igények kielégítésére többen kétfázisú hizlalást javasolnak. Mások úgy ítélik meg, hogy a rövid ideig tartó hizlalás alatt nem változik olyan mértékben a bárányok fehérjeigénye, hogy azt eltérő takarmány-összetétellel, külön takarmányfázissal kelljen követni. Úgy véljük, hogy a bárány szervezete kompenzálni képes. Mivel egyfázisú takarmányozás esetén nincs törést okozó takarmányváltás, ez a takarmányozási rendszer kedvezőbb eredményt hozhat; egyszerűbb a takarmányozás, és a beszerzés szervezése is.

A nyersrostfogyasztással kapcsolatban régebben úgy ítélték meg, hogy a szálás

takarmányok nélkülözhetetlenek a kérődzők életében (Kósa, 1979), hiányuk feltétlenül étrendi zavarokat okoz. Ma már általánosan elfogadott szemlélet, hogy a fiatal hízóbáránynál nem feltétlenül szükséges széna etetése.

A szénaetetés viszont a következő előnyökkel jár:

- a hízóállományból kiválogatott tenyész-növendékek emésztőszerv-rendszere, bendőfunkciója fejlettebb;
- kevésbé kell számolnunk enterotoxémiával;
- normális lesz a kérődzési funkció

Vizsgálatok szerint a monodiétában 20–25%-os arányban adott lucernanövényliszt étrendileg is kedvezőnek bizonyult, emellett a táp fehérjetartalmának 20–30, rosttartalmának 60–80%-át kiteheti.

A növekedés intenzitása és kapacitása nagy mértékben meghatározza a táppal szemben támasztott igényeket. A nagy tömegre hizlalásra alkalmas, kevésbé zsírosodó fajták hizlalásakor 26–28 kg-os testtömeg elérése után gazdaságos lehet a tápváltás egy tágabb táparányú, alacsonyabb energiatartalmú hizlalótápra. Kedvező hatást tapasztaltak a rizshéjnak mint mellékterméknek a felhasználásával is. Lassúbb növekedés mellett lényegesen javul így a vágottáru minősége, csökken a faggyú mennyisége.

A vizsgálatot Purina hizlaló takarmánykeverék etetésével végeztük, melynek a beltartalmi értékeit az 1. táblázatban ismer-tjük.

1. táblázat: A vizsgálat során etetett táp beltartalmi értéke		
Beltartalom		
szárazanyag	%	88,00
nyers fehérje	%	14,00
nyers zsír	%	2,20
nyers rost	%	10,00
NE m	MJ/kg	6,90
NE g	MJ/kg	4,60
Ca	%	1,30
P	%	0,45
Na	%	0,40
A-vitamin	NE/kg	16800,00
D-vitamin	NE/kg	2400,00
E-vitamin eqv.	mg/kg	19,00

Az alomanyag hatása a hizlalás eredményeire

Amikor az elhelyezés, a tartástechnológia, illetve az almozás kérdését vizsgáljuk, a monodiéta és a rosthány összefüggéséből kell kiindulnunk.

A bárányok monodiétán való, széna nélküli hizlalásakor számottevő alomfogyasztásra kell számítanunk. Ez csökkenti a táp-felvételt és rontja a fajlagos mutatókat. Ennek elkerülésére lehetőleg ne almozzunk naponta. Hetenként csak egyszer – bősége-

sebben – almozzunk; ez esetben a rövidesen beszennyeződő szalmát a bárányok 1–2 nap után már nem eszik meg. Még jobb, ha olyan alomanyaggal almozzunk, amelyet a bárányok egyáltalán nem esznek meg.

A higiénikusabb hizlalás, a nagyobb munkatermelékenység és a tisztább gyapjú elérése céljából sok helyen mélyalom helyett rácspadlón vagy ketrecben helyezik el a hízóbárányokat. A ketreces bárányhizlalás eredményességét számos külföldi és hazai tapasztalat bizonyítja, gazdaságosságáról azonban megoszlanak a vélemények. Alkalmazni csak abban az esetben célszerű, ha a minőségi javulás az eladási árban is realizálódik.

A hízóbárányok optimális csoportnagyságának megállapítására az utóbbi évtizedben számos vizsgálatot végeztek. Az egy bárányra jutó területszükségletet 0,4–0,6 m² közöttinek találták, a testtömegtől függően. Területhatékonysági vizsgálatok bizonyították, hogy az egységnyi területre jutó húshozam 0,4 m²-es telepítési sűrűség esetén a legkedvezőbb. Az állatonként számított 0,6 m²-es férőhely viszont jobban megfelel a biológiai igényeknek, ezért a fajlagos hizlalási mutatók itt a legkedvezőbbek. Kísérletek során a biológiai és az ökonómiai tényezők figyelembevételével a 0,5 m²/bárány telepítési sűrűséget találták a kutatók a legkedvezőbbnek. A kísérletekben a 30–40-es létszámú csoportnagyság mutatkozott optimálisnak.

A hizlalás ideje alatt a 45. naptól kezdődően minimálisan 12 °C, maximálisan 25 °C istállóhőmérséklet javasolható. A 70–80. napon 7–14 °C hőmérséklet a leg-

megfelelőbb. Ha alacsonyabb a hőmérséklet, nagyobb (75–85%), ha magasabb, akkor kisebb (65–75%) relatív páratartalom a megfelelő. Ha mérsékelten nagy az ammóniakoncentráció és nagy a relatív páratartalom, növekszik a percnkénti légzésszám és romlik a hizási teljesítmény.

A mikroklímátikus tényezők közül igen lényeges befolyásoló tényező a levegő CO₂-tartalma – ez legfeljebb 0,2 térfogatszázalék lehet –, továbbá a légáramlás sebessége; ennek optimuma 0,3 m/s; 25 °C fölötti hőmérsékleten azonban ennek a két-háromszorosra is megengedhető.

Néhány technológiai elem hatása a bárányhizlalás eredményességére

A bárányokat választás után lehetőleg külön épületben helyezük el, hiszen a környezet-igényük lényegesen eltér a kifejlett juhokétól. Így a takarmányozás könnyebben gépesíthető, gondozásuk termelékenyebb lesz. A bárányhizlalásnak is sarkalatos pontja a folyamatos ivóvízellátás. A juh faji sajátossága, hogy nagy vízfelületről szeret inni. Ezért az ilyen itatok használata célszerű, még akkor is, ha ezekben nehéz a vizet állandóan tisztán tartani. A hízóbárányok között gyakori a húgykőesség. Ammónium-klorid megfelelő mennyiségének az ivóvízhez adagolása ezt a problémát minimálisra csökkentheti.

A bárányok optimális takarmányfelvételéhez 12–14 órás megvilágítás kívánatos, a fény erőssége 30–60 lux között változhat.

Üzemi sajátteljesítmény-vizsgálat zárt tartásban (ÜSTV-Z)

A mintavétel módja

Az üzemi hizékonyság sajátteljesítmény-vizsgálatára olyan egészséges hím- vagy nőivarú bárányokat lehet beállítani, amelyek életkora nem több 80 napnál, testsúlyuk egyedenként legalább 16 kg. A kos-, illetve jerekbárányokat külön csoportokba kell beosztani, egy-egy csoport létszáma az 50 bárányt ne haladja meg.

A bárányokat választás után azonnal a részükre kijelölt boxokba kell helyezni. A bemérési súly egyben a báránykori súly is. A vizsgálati időszak hossza kosoknál, jerekéknél 38–45 nap, befejezése a bárányok egyedenkénti mérlegelésével történik.

A bárányok elhelyezése, takarmányozása

A bárányok vizsgálata az erre a célra berendezett épületben végezhető. A csoportok számára 0,7–1 m²/bárány alapterületű, lehetőleg négyzet vagy ahhoz közelítő alakú boxokat kell kialakítani. A bárányok takarmányozására bármely monodietikus etetésre alkalmas, közforgalomban levő juh hizlaló táp felhasználható. A tápot és a vizet folyamatosan, ad libitum kell adni a vizsgálat teljes időtartama alatt, beleértve a szoktatási időszakot is. Egyedenként 0,1–0,3 kg/nap széna etethető. A friss almozásról és a nyálósó ellátásról folyamatosan gondoskodni kell.

A vizsgálandó tulajdonságok és mérés-módjuk

A vizsgálat kezdőnapján és a vizsgálat befejezésekor a délelőtti órákban 0,1 kg pontossággal, egyenként le kell mérni a bárányokat. Az üzemi hizékonysági ivadékteljesítmény-vizsgálatra beállított bárányok teljesítménye sajátteljesítmény-vizsgálatnak minősül, függetlenül attól, hogy a vizsgálat alapján az apaállat értékelhető-e.

A vizsgálat során felvett adatok:

a vizsgálatra vonatkozóan

- a vizsgálat kezdete (év, hó, nap),
- a vizsgálat befejezése (év, hó, nap).

A bárányokra vonatkozóan

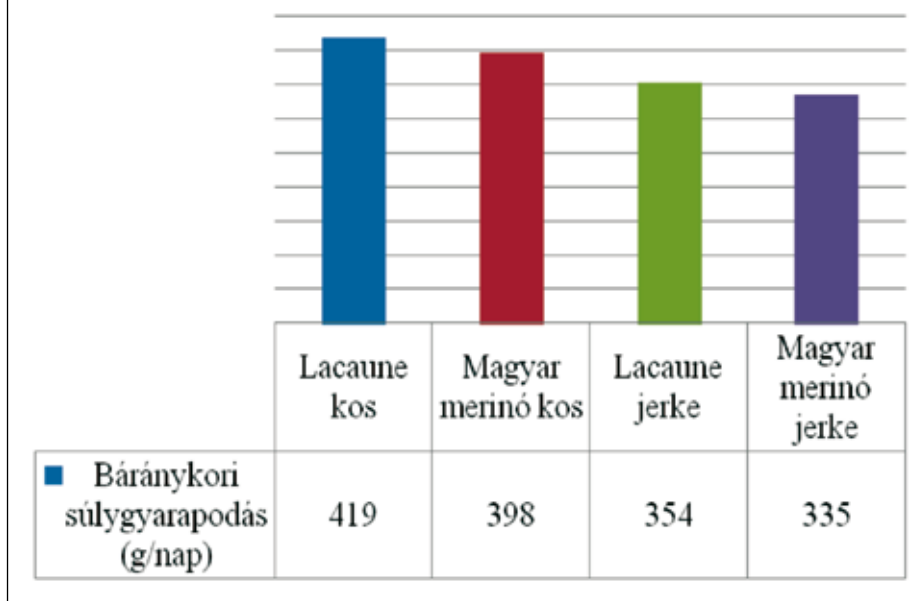
- testsúly a hizlalás kezdetén (kg),
- testsúly a hizlalás végén (kg),
- a hizlalási napok száma.
- A hizékonysági sajátteljesítmény értékelése

A hizlalás során felvett adatokból ki kell számolni az egyedek napi testsúlygyarapodását.

A vizsgálat során kapott eredmények							
	Darabszám (n)	BSGY (g/nap)	ÜSTV-bemérési súly (kg)	Szórás	ÜSTV-kimérési súly (kg)	Szórás	ÜSTV-ben elért súlygyarapodás (g/nap)
Magyar merinó kos	12	398	24,6	±3,69	38,4	±3,96	313
Magyar merinó jerke	26	335	20,2	±3,97	31,3	±5,16	252
Lacaune kos	17	419	25,1	±4,72	39,4	±4,72	325
Lacaune jerke	24	354	21,1	±4,93	32,8	±5,72	266

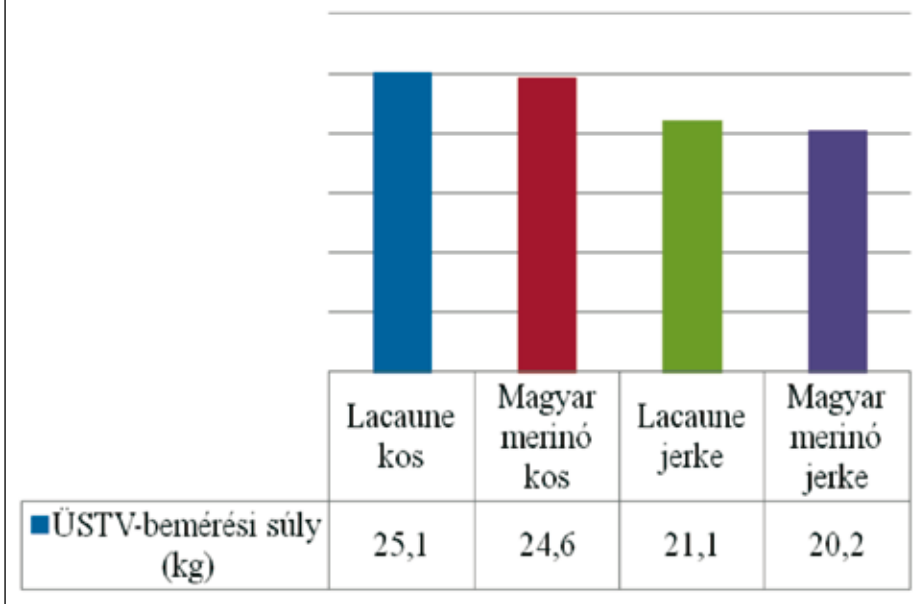
Báránykori súlygyarapodás

2. ábra

ÜSTV-bemérési súly

3. ábra

A hizlalás alatti napi testsúlygyarapodás egyenlő: a vizsgálat befejezésekor mért testsúlyból kivonjuk a beállításakor mért testsúlyt és elosztjuk a vizsgálati napok számával. Az eredményt g/nap-ban adjuk meg.

Eredmények

Az üzemi sajátteljesítmény-vizsgálatot (ÜSTV-Z) két különböző alkalommal (2013.04.05–06.07. és 2013.07.08.–08.30.) végeztük zárt körülmények között, a Magyar Juh- és Kecsketenyésztők Szövetségének instruktora segítségével. A választás, illetve ÜSTV-bemérés után a bárányokat nemek szerint különválasztva, külön épületben rekesztettük le, a telepítési sűrűség 0,6 m²/egyed volt. A csoportnagyságok sehol sem lépték túl az ideálisnak tartott 30–40-es létszámot. A bárányok aljzására szalmát használnak. Mivel a beállított vizsgálat nyáron zajlott, a nyári kánikula idején, ezért szellőtetőrendszer hiányában csak szellőtetés-

sel tudtuk a benti hőmérsékletet az ideális 20 °C-os értékre csökkenteni. Mivel a juh faji sajátossága, hogy nagy vízfelületről szeret inni, ezért nagy vasvályukat biztosítottunk számukra. Hízalásukat báránynevelő táppal biztosítottuk, mely önetetőbe öntve folyamatosan, ad libitum van az állatok előtt. A mikroelempótlásról szelénnel és ásványi sókkal kiegészített nyalósóval gondoskodtunk. A kosokra ezen szakaszban fokozottabban kell figyelni, hiszen ebben az időszakban az abrakdús takarmányozás miatt lép fel a húgykőesség betegsége, melyet a Ca:P 2:1 felborult arány miatt kialakuló húgykövek okoznak. Ennek elkerülésére a kosok itatóvizébe ammónium-klorid adagolása szükséges. Az optimális

takarmányfelvétel elősegítése érdekében 14 órás megvilágítást alkalmaztunk. A mért eredményeket összefoglalóan a 2. táblázat mutatja be.

Elsőként a magyar merinó és lacaune bárányok báránykori súlygyarapodása (BSGY) közti különbségeket vizsgáltuk. A 2. ábrában külön kiemeltük a báránykori súlygyarapodás előzőekben leírt eredményeit. Ezt az értéket elsősorban az anyai tejtermelés, az egy alomban született bárányok száma és a születési súly befolyásolja.

Mint láthatjuk, a lacaune kosok és jérék is jobb eredményt értek el, mint merinó társaik. Ennek tapasztalataink szerint az az oka, hogy a lacaune bárányok nagyobb születési súllyal jönnek a világra, és már szüle-

tésüktől kezdve élénkebbek, és ezt segíti, hogy az anyai tejtermelés ki tudja elégíteni a nagyobb szopási inger követő étvágyat. Ezek után nem volt meglepetés, hogy a választási súlyuk is nagyobbak voltak, mint a magyar merinó bárányoké; ezt a 3. ábrában mutatjuk be.

Az üzemi sajátjeljesítmény-vizsgálatkor kapott bemérési súly megegyezik a választási súllyal, mivel a két mérés egy napon történt. A kosok esetében 2%-kal, a jérék esetében 1%-kal teljesítettek jobban a lacaune bárányok.

Az üzemi sajátjeljesítmény-vizsgálatot két szakaszban, 44 napig végeztük. A vizsgálat végén a lacaune bárányok eredményei elmaradtak az általunk várttól, ennek ellenére a kosok átlagosan 1 kg-mal, a jérék 1,5 kg-mal magasabb kimérési súly érték el (4. ábra).

A végső összehasonlításban, melyet az 5. ábra mutat, a vizsgálatban elért súlygyarapodás a lacaune kosok esetében 325 g/nap volt, míg a magyar merinó kosoké 313 g/nap. A lacaune jérék 266 g/nap súlygyarapodása is nagyobb volt, mint a magyar merinó jérék 252g/nap eredménye.

Összefoglalás

A hizalás eredményeit számos tényező befolyásolja, a feltételrendszer, a technológiai tényezők, az etetett takarmány táplálóanyag- és energiatartalma, a csoportnagyság, az etetés módja, az elválasztás ideje, a hizalás kezdeti és végsúlya, stb. Az eredményességet befolyásoló faktorok másik nagy csoportját a genetikai tényezők, a fajta, a születési típus, a keresztezés effektusai alkotják.

A munkánk során kapott eredmények alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy a lacaune bárányok hízekonysági mutatói felülmúlják a magyar merinó bárányokét. Míg a lacaune kosok 325 g/nap súlygyarapodást értek el, addig a magyar merinó kosoké 313 g/nap volt. A lacaune jérék 266 g/nap súlygyarapodása is nagyobb volt, mint a magyar merinó jérék 252g/nap eredménye.

A magyarországi viszonyok között a magyar merinó mint anyai vonal létjogosultsága nem kérdőjelezhető meg, viszont az eredményességhez fontos az állatállomány szaporaságát, báránynevelő képességet, tejhozamát növelni. Erre a célra meszesemenőig alkalmas a lacaune fajtával való keresztezés és az anyai F₁ vonal fenntartása, haszonállat-előállító keresztezések utolsó lépéseként pedig egy kiváló hízekonyságú, húsformájú apai vonallal történő keresztezés biztosítja a kiváló minőségű, jó hízekonyságú és szép húsformát mutató bárányok előállítását. Ez alapján javasolható tehát a haszonállat-előállító keresztezések tudatosabb alkalmazása a magyar juhtenyésztésben.

Dr. B. Csák István,
Novotniné Dr. Dankó Gabirella,
Dr. Oláh János

